

binnen afzienbare tijd in *Gorteria* zal worden gepubliceerd. Voor Nederland is verder van belang dat uit recente moleculaire studies is gebleken dat Wateraardbei weer als apart genus (*Comarum palustre*) moet worden onderscheiden, dat het genus *Fragaria* strikt gescheiden blijft van *Potentilla*, en dat Schijnaardbei *Potentilla indica* blijft heten.

Atlas Florae Europaeae is een waar Europees samenwerkingsproject met verschillende medewerkers uit vele Europese landen. Toch kost een publicatie telkens veel tijd, deels omdat het atlas-UTM-grid dat werd gebruikt in *Flora Europaea* enigszins aangepast moest worden, deels omdat zoveel verschillende medewerkers deelnemen aan het project, en vooral natuurlijk door de uiterste precisie die de redactie keer op keer tentoonspreidt op het terrein van documentatie en nomenclatuur. De opmaak van het boek is belangrijk verbeterd, mede door het gebruik van de kleur blauw voor water in de verspreidingskaarten.

Ruud van der Meijden

Boekbespreking 2

I. Kowarik, *Biologische Invasionen und Neozonen in Mitteleuropa, mit einem Beitrag von Peter Boye*, Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 2003, 380 pag., € 69,90, ISBN 3 8001 3924 3. – Neofyten staan zeer in de belangstelling, zelfs bij het grote publiek. Het is daarom een goed moment dat de eerste auteur, de Berlijnse hoogleraar Ingo Kowarik, die al meer dan 20 jaar onderzoek doet aan neofyten, een bijzonder gedegen werk presenteert over dit onderwerp (de literatuurlijst alleen beslaat al 47 pagina's). Peter Boyle voegt hieraan een deel toe over nieuwe dieren. Bijzonder uitgebreid (en interessant) is het hoofdstuk over 'de mens als wegbereider van biologische invasies', waarin ook een overzicht wordt gegeven van onbedoelde introducties via zaaigoed, plantsoenen, bossen, wegen; de gevolgen van het aanplanten van 'ingenieursgroen', jacht, imkerij, liefhebbers-aanplant komen met vele voorbeelden en verwijzingen aan de orde. De mate van detail maakt dit boek bijzonder interessant voor de floristen en mensen die zich bijvoorbeeld met groenvoorziening in stedelijke gebieden bezighouden. Belangwekkend zijn ook de vele voorbeelden die de eerste auteur aandraagt over de ongebreidelde toepassing van cultivars van graslandplanten, en toepassing van andere 'inheemse' soorten waarbij sprake is van floraversaling op grote schaal (voor ons land kunnen we voorbeelden vinden met het uitzaaien en aanplanten van *Sanguisorba minor*, *Centaurea scabiosa*, *Malva alcea* en vele andere plantensoorten bij de rivierdijkverzwarringsprojecten). Ook de effecten van andere toepassingen van 'inheems groen' in het landschap komen uitgebreid aan de orde. Het boek sluit af met een interessant hoofdstuk ('proeve van een synthese') over de toekomstige ontwikkelingen en de maatschappelijke en natuurwetenschappelijke aspecten van de veranderingen die plaatsvinden in natuur en landschap. Een boek dat in Nederland uitgebreid geraadpleegd moet worden!

Ruud van der Meijden

Boekbespreking 3

T. Denters, *Stadsplanten – Veldgids voor de stad*, Fontaine Uitgevers B.V., 's-Graveland, 2004, 432 pag., € 19,90, ISBN 90 5956 075 2. – Deze *Veldgids voor de stad* is vermoedelijk bedoeld voor stadsbewoners die geïnteresseerd zijn in planten, maar niet noodzakelijkerwijs over veel voorkennis beschikken. De opzet van het boek is eenvoudig en gedegen. De inleiding is kort en bestaat uit een helder geschreven en instructieve verhandeling over stadsplanten en hun habitat. Vervolgens worden bijna 550 van de meest interessante en meest voorkomende stadsplanten ofwel behandeld ofwel genoemd, waarbij veel aandacht wordt besteed aan stadsafhankelijke en stadsminnende soorten. De bijna 300 behandelde soorten zijn overwegend kruiden (bloemplanten en varens). Per behandelde soort wordt informatie gegeven over biotoop, bloeitijd, mate van voorkomen en herkomst. Bij elke behandeling

staat ten minste één op locatie genomen kleurenfoto van de behandelde soort. Stinsenplanten worden als groep behandeld (met van iedere genoemde soort een mooie kleurenfoto). In het laatste deel van het boek zijn onder meer stadswandelingen en kijktips in 18 steden opgenomen.

Dit laatste deel nodigt uit om direct op pad te gaan – en dat heeft uw recensent dan ook meteen gedaan! Het is voor wandelaars heel handig, dat de meeste wandelingen nabij een NS-station starten. Als de wandelaar echter enthousiast en met 700 g (!) aan 'veldgids' op zak aan een van die wandelingen wil beginnen, dan stuit hij op twee problemen. Het eerste probleem is, dat in de marge van de routebeschrijvingen steeds de 'beste bezoekmaanden' staan vermeld, maar welke van de in de beschrijving genoemde soorten wanneer in de genoemde periode bloeien weten de meeste amateurs uiteraard niet. Het opzoeken hiervan bij de behandeling van de soorten is tamelijk tijdrovend – uw recensent kiest daarom voor een wandeling met veel varens, namelijk die in Utrecht. Het tweede probleem is, dat het boek geen sleutels heeft. De behandelde soorten zijn op bloemkleur ingedeeld (ongeveer 60 pagina's per kleur), wat heel praktisch is voor een beginnende florist. Hierdoor zou men al bladerend en met een beetje geluk de gevonden plant moeten kunnen vinden, ware het niet dat de achtergrondkleur van de pagina vaak storend werkt. De pagina's in, bijvoorbeeld, het blauwe gedeelte hebben over de hele pagina een achtergrond die bestaat uit vijf tinten blauw en paars plus de bijbehorende pasteltinten! Dit komt de overzichtelijkheid niet ten goede. Wat bijvoorbeeld te denken van een foto van de Slanke en de Kleine Mantelanjer (*Petrorhagia prolifera* en *P. saxifraga*, pag. 71) tegen een achtergrond van tien tinten rood? Daar komt bij, dat de planten goed te herkennen zouden moeten zijn aan de hand van de foto's, maar dat is helaas niet altijd het geval. Hoe leuk de foto's qua (stads-)achtergrond vaak ook zijn, op een aantal foto's zijn de afgebeelde planten te klein om de bloemen goed te kunnen zien (zoals bij Slangenkruid, *Echium vulgare*, op pag. 34). Iets meer close-up (zoals de mooie foto van Rood guichelheil, *Anagallis arvensis*, op pag. 68) en een minder dominante (of een iets rustiger) achtergrond zou deze foto's zeker ten goede gekomen zijn. De varenfoto's zijn echter zonder uitzondering mooi.

Wat specifiek opvalt aan de routebeschrijving in Utrecht is het geringe aantal soorten dat in de loop van de route wordt genoemd. Alsof niet de hele route vergeven is van Gele Helmbloem (*Pseudofumaria lutea*), Harig knopkruid (*Galinsoga quadriradiata*), Muurleeuwenbek (*Cymbalaria muralis*) en Muurvaren (*Asplenium ruta-muraria*)! Het was leuk geweest de wandelaar hier al aan het begin van de route op te wijzen, zodat hij die planten op zijn tocht vervolgens telkens weer kan herkennen.

De plattegrondjes bij de routebeschrijvingen zijn summier maar voldoende. Een routebeschrijving moet echter wel correct zijn. De tongvarens (*Asplenium scolopendrium*) 'nabij Oudegracht 230' in Utrecht (pag. 361) blijken aan de overkant van Oudegracht 132 te staan. Dit is ruim een halve kilometer eerder op de route!

Ondanks deze tekortkomingen is *Stadsplanten* echter als geheel een mooie veldgids voor de stadsflora, die niet alleen voor de beginnende plantenliefhebber, maar wellicht ook voor de gevorderde florist interessant kan zijn. De totstandkoming van het boek is een prachtig initiatief en het opnemen van stadswandelingen en kijktips is echt een vondst. Er is duidelijk heel veel werk in dit boek gestoken en de biotoopbeschrijvingen van de behandelde plantensoorten zijn, net als de rest van het boek, voor de amateurplantenliefhebber informatief en interessant, en bovendien zeer vlot en toegankelijk geschreven.

Ietje Plug

Boekbespreking 4

J.-P. Frahm & W. Frey, *Moosflora* (4e, herziene druk), Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 2004, 538 pag., 108 platen met kleine lijntekeningen, € 24,90, ISBN 3-8001-2772-5 (Ulmer) / 3-8252-1250-5 (UTB) [verschenen in de reeks *UTB für Wissenschaft* nr. 1250]. — Deze mosflora op zakformaat behandelt de lever-, hauw- en bladmossen van Duitsland, maar is ook in aangrenzende landen zoals Nederland goed te gebruiken. In de praktijk zijn mossen uit grote delen van Midden- en Noordwest-Europa, met uitzondering van de alpiene mosflora, met deze flora op naam te brengen.